

WSOY

Roope Lipasti

KARHURIIMU

Roope Lipasti

KARHURIIMU

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kiitoksia Varsinais-Suomen Kulttuurirahastolle ja WSOY:n kirjallisuussäätiölle,
jotka ovat tukeneet tämänkin kirjan valmistumista.
Ja kiitokset Essille, tietenkin.

© ROOPE LIPASTI JA WSOY 2017

ISBN 978-951-0-42163-5

PAINETTU EU:SSA

1.

Maanavilja katseli lumoutuneena peuranvuotaa. Nahka oli sileä ja maalattu taitavasti. Kuviot muodostivat poukamia, niemiä ja saaria. Muu osa esitti vettä. Lähes ikuisuuksiin jatkuvaa merta, jota pitkin pääsi maailman ääriin. Kartan piirtäjä oli maalannut laivankin kulkemaan merelle. Laivassa oli yksi purje ja sen kokkaa koristi lohikäärme. Toisaalla kartalla merestä nosti päätään merihirviö. Sellaisia oli veden syvyyksissä. Vilja antoi sormensa kulkea kartalla niin kuin se olisi laiva, joka etenee kohti uusia aavoja. Minne kaikkialle pääsisikään, jos osaisi seurata kartan reittejä? Vilja pysäytti sormensa, sulki silmänsä ja saattoi tuntea meren keinumisen, kuulla aaltojen liplatuksen ja haistaa suolan ja kalan hajun.

– Päiväunillako sinä olet? Pekko kysyi huvittuneena ja viskasi sormillaan vettä Viljan kasvoille. Tämä avasi siniset silmänsä ja näki olevansa jo keskellä karttaansa. Laiva keinui hitaasti eteenpäin, aurinko paistoi pilvettömältä taivaalta ja meri oli ystävällinen

ja kirkas. Tuuli toi lokkien viestiä kaukaa. Paljon niillä oli asiaa, kun piti oikein kiljua.

– Missähän me olemme? Vilja mietti ääneen ja katseli karttaa, jonka oli kahden muun lisäksi saanut Hiittisistä.

– Laivassa, pöhkö! Laivassa me olemme ja parin päivän päästä Linnavuorella, ajatelkaas sitä! puuttui Egil puheeseen. Hän oli hyvällä tuulella, kasvot pisaalien peitossa ja vaalea tukka liehui valtoimenaan.

Vilja hymyili. Hän mietti, että Egilin hiukset pitäisi leikata. Hän keritsisi ne itse, kunhan päästäisiin kotiin.

Vilja ajatteli sanaa – kotiin. Se maistui makealta ja mukavalta ja vähän kaihoisalta myös. Siitä oli pitkä aika, kun hän oli nähnyt äitiä ja isää ja Hyvälempää ja muita kyläläisiä. Olisi ihana saada nukkua omassa vuoteessa. Äidin puuron voittanutta ei ollut.

Vilja ei luovuttanut niin helpolla, hän käski poikien katsoa karttaa ja arvata, missä he olivat. Egil arveli, etteivät he olleet sillä kartalla ollenkaan.

– Tuo on suurempi kartta. Siinä on ties koko maailma. Eivät tällaiset pienet saaret silloin näy, Egil sanoi ja näytti kädellään tuonne ja tänne: joka puolella kasvoi merenpohjasta saaria, jotka olivat keskenään hyvin samannäköisiä, niiden joukkoon eksyi vaikka olisi karttakin.

Pekko koetti hakea yhtäläisyyksiä ympäröivien saarien ja kartan välillä. Ei hän sellaisia löytänyt, mutta

aivan kartan alalaidassa hänen mielenkiintonsa herätti saari, jonka keskelle oli piirretty jotain. Aluksi näytti kuin siinä olisi vain kivi, mutta kun katsoi tarkemmin, kivistä lähti hyvin heikkoja säteitä kuin joku olisi yrittänyt piirtää auringon, mutta halunnut tehdä sen mahdollisimman huomaamattomasti. Tai sitten se joku ei vain osannut piirtää – ainakin aurinko oli piirretty karkeammin ja eri värillä kuin muu kartta. Kenties se oli siihen jälkikäteen merkitty.

Viljakaan ei ollut huomannut sitä. Tai oli tulkinnut vain töhryksi, jollaisia aina tulee vaikka kuinka olisi taitava käsistään. Hän oli joskus kotona piirrellyt huvikseen kallioseinämään punaisella värillä hirviä ja peuroja ja tiesi kuinka vaikeaa se oli.

Egil sai tarpeekseen kartan tihrustamisesta, kiipesi laivan kokkaan lohikäärmeen pään päälle ja roikkui siinä niin että jalat miltei kastuivat. Hän oli taitava kiipeilijä eikä Vilja jaksanut nyt huolehtia moisesta, olisihan siitä voinut pudotakin ja kuinka sitten olisi käynyt?

Vilja syventyi taas karttaan. Kun kuviota katsoi tarkasti, se totta tosiaan muistutti aurinkoa. Olikohan Hiittisten kuningas ollut niin sokea, ettei ollut sitä huomannut? Aurinko ei voinut merkitä muuta kuin Aurinkokiven kylää. Ja sitä Hiittisten kuningas oli etsinyt niin kiihkeästi, että se lopulta oli vienyt hänet tuohon. Aurinkokiven kylä oli paikka, josta sai

raaka-ainetta Thorin pölyyn, hirveään aineeseen, joka räjähti ja poltti tieltään kaiken niin kuin taivaan salamat. Mutta nyt kuningas oli kuollut, eikä hänestä ollut enää huolta kenellekään. Ja liittyi Aurinkokiven kylään eräs muukin, kovin surullinen asia. Pekon vanhemmat olivat ehkä siellä orjina.

Egilin isä kyllästyi poikansa tempuiluun ja ärähti tätä olemaan ihmisiksi.

– Tässähän saa kunniallinen viikinki hävetä! Purjehtiminen on vakava asia ja me olemme kaikkialla pelättyjä. Tuollainen ilveily ei sovi asiaan, Olavi läksytti Egiliä, mutta tämä vain nauroi. Oli totta, että Viikinki-Olavi oli hurjin rosvo näillä main, mutta hän oli myös Egilin isä, ja sitä paitsi kun lapset olivat pelastaneet Olavin ja hänen miehistönsä hengen, hän oli jotenkin muuttunut. Tai ehkä se oli vain niin, ettei kukaan tuttu ollut kovin pelottava.

Vilja kääri karttansa rullalle. Pekko oli kääntänyt hänelle selkensä ja tuijotti taivaanrantaan. Jokin näkymätön ja musertava painoi hänen hartioitaan lyyssyn. Vilja kyllä tiesi mikä. Hän puristi ystäväänsä olkapäästä. Sanoja ei tarvittu.

– Meidän pitäisi mennä sinne, Pekko kuiskasi.

Vilja nyökkäsi, vaikka tiesi, ettei se onnistuisi. Ja hän halusi kotiin, mutta sitä tyttö ei sanonut ääneen. Ei sellaisena hetkenä.

2.

Egil, Vilja ja Pekko vetäytyivät syrjemmälle möykkävistä viikingeistä. Nämä kun olivat tottuneet siihen, että iltanuotiolla pidettiin hauskaa, ja hauskanpito taas sisälsi aika paljon huutamista ja melskaamista. Mukava sitä oli vähän aikaa katsoa, mutta rajansa kaikella. Ja kuulihan tanssin ja laulun vähän kauem-
paakin.

Tuli räiskyi vaaleaan kesäiltaan. Kipinät tanssivat tuulen mukana korkeuksiin, jossa ne valaisivat hetken hyttysparven inisevää illanviettoa. Tällä kertaa ruuasta ei ollut pula. He olivat lähtiessään Hiittisistä saaneet kiitollisilta kyläläisiltä niin paljon evästä, että Olavi oli ääneen ihmetellyt, maksaako vaivaa ryöstää ihmisiä, jos ilmankin saa niin paljon. Sitten Olavi oli rähähtänyt nauruun kuin paremmankin vitsin jälkeen ja vakuuttanut, ettei aikonut jättää rosvon ammatiaan, vaikka menettäisi kätensä.

Mutta Hiittisten väellä oli ollut syytä olla kiitollisia, ja siksi Olavin laivaan oli lastattu leipää, kuivat-

tua lihaa, marjoja, juureksia, juustoa, kalaa ja kaikkea mitä nyt ruoka-aitoista sattui löytymään. Juustokin oli niin suuri, että jos sen olisi nostanut taivaalle, sitä olisi voinut erehtyä luulemaan kuuksi. Se oli erityisesti Egilin herkkua.

Lapset söivät oman pikku nuotionsa piirissä ja nauttivat olostaan. Paljon oli tapahtunut viimeisten viikkojen aikana, mutta nyt elämä näytti jälleen suopeampaa poskea. He olivat joutuneet haaksirikkoon, pelastuneet, joutuneet orjiksi Hiittisiin, pelastuneet jälleen ja siinä sivussa vapauttaneet vangiksi joutuneet Olavin ja hänen miehensä.

Edessä odotti Linnavuori, josta Vilja oli kotoisin. Hän oli sepän tytär ja tuleva noita. Pekko oli tullut Linnavuorelle kauppiaiden mukana ja jäisi sinne asumaan, sillä hänellä ei enää ollut perhettä. Ja Egil taas... Egilistä ei oikein tiennyt. Aikoiko hän jatkaa isänsä jalanjäljissä ja ryhtyä kyntämään maan sijaan merta? Vilja huomasi toivovansa, että Egil jäisi Linnavuorelle nyt kun he vihdoinkin pääsisivät sinne. Hän itse jatkaisi Hyvälemmen noidanopissa – ja olihan vankeusajasta ollut hyötyäkin, sillä Vilja oli saanut työskennellä Hiittisten Sirja-noidan kanssa ja oppinut yhtä ja toista parantamisesta ja loitsuista.

Vilja kaivoi esiin kirjan, jonka oli karttojen ohella saanut mukaansa Hiittisistä. Se oli kuulunut ristin miehelle, jota Vilja ei kernaasti muistellut. Hän oli

ollut lähellä joutua miehelään sen inhotuksen kanssa. Mutta kirja oli kiehtova. Siinä oli paksut mustat nahkakannet ja sen sivut olivat ihmeellistä ainetta, ohutta kuin syksyn ensimmäinen valkoinen jää, ja niihin oli kirjoitettu asioita, joista Vilja ei tiennyt, sillä hän ei osannut tulkita merkkejä. Viikingeillä oli omia riimujaan, joista Vilja tunsu muutamia, Hyvälemmeläkin oli omia noidanmerkkejään, mutta nämä olivat toisenlaisia. Monen sivun alussa oli kauniisti piirretty ja väritetty kuva, jonka jälkeen alkoivat pienemmät merkit kuin jono muurahaisia, jotka kulkivat eteenpäin, kenties kertoen tarinaa vieraista maista ja oudoista seikkailuista. Mutta vaikka Vilja kuinka koetti siristää silmiään, merkit eivät puhuneet hänelle. Ne pysyivät vaiti ja se kiihotti tytön mielikuvitusta entisestään.

Poikia huvitti Viljan kiinnostus mokomaan esiineseen, joka oli iso ja hankala kuljettaa ja josta ei ollut suurempaa iloa. Syödäkään sitä ei voinut.

– Tietäminen on aina parempaa kuin tietämättömyys, Vilja sanoi. – Tänne voi olla piilotettu vaikka kuinka hyödyllisiä salaisuuksia.

– On siellä ainakin Thorin pölyn resepti, Egil myönsi, sillä ristin mies oli sen kirjoittanut kirjan alkulehdille omalla käsialallaan. Ei siitäkään tosin selvää saanut. Mutta Egil osasi tehdä itsekin ainetta, tai ainakin oli ollut sitä tekemässä.

Vilja nyrpisti nenäänsä. Hän ei pitänyt Thorin pölystä. Se levitti ympärilleen kuolemaa. Hän tahtoi mieluummin löytää tapoja parantaa ihmisiä. Vilja halusi tietoja lääkkeistä ja yrteistä. Hän tahtoi löytää voimakkaita loitsuja, joilla pysäyttää verenvuoto tai poistaa kipu. Oli niin paljon helpompaa tuottaa kipua kuin poistaa sitä, sen Vilja oli tähän ikään mennessä oppinut.

Hän sanoi tekevänsä pienen kierroksen metsässä. Ei ollut vielä pimeää, mutta näin myöhän hetkenä metsästä saattoi löytää sellaista, jota siellä ei päivällä ollut. Hämärä oli taian aikaa. Egil ja Pekko lähtivät mukaan.

Vilja johdatti joukkiota ylös kallion laelle. Pojat seurasivat perässä kuin kananpoikaset emoaan. Puollessavälissä mäkeä Vilja pysähtyi. Hän näytti suuren kiven juuressa kasvavaa sammalmätästä. Hän siirsi sammalta syrjään ja he tunsivat homeen tuoksun niin kuin olisivat menneet maakellariin. Vilja haisteli ilmaa. Hyvälemmen mukaan sienissä asui mahtavia voimia. Ne saattoivat parantaa ja ne saattoivat tappaa. Hän poimi maasta pienen mustan ja niljakkaan sienin, katseli sitä hetken, ei tunnistanut, joten viskasi sen menemään ja kiiruhti seuraavan puun luo. Koi-vun kyljessä kasvoi musta möykky, jonka Vilja kertoi auttavan vatsavaivoihin.

– Se näyttää enemmänkin siltä kuin aiheuttaisi vatsavaivoja, Pekko huomautti ja Egil nauroi. Vilja tuhahti. Pojat eivät tienneet sienistä mitään.

Metsästä ei löytynyt sen ihmeellisempää. Eläimet olivat karanneet kauas viikinkien remuamista, eikä ihme, sillä kun lapset palasivat kävelyltään, aikuisten nuotiolla rähähdettiin nauramaan niin että puutkin tuntuivat täristävän runkojaan. Harald Harvahammas oli kertonut ilmeisen hyvän tarinan ja maustoi sitä laittamalla kouransa kainaloon ja päästämällä sellaisen kainalopierun, että lapsiakin nauratti. Parhaimmat jutut eivät kulu koskaan loppuun.

He jäivät seuraamaan mitä isolla nuotiolla tapahtui. Miehet äityivät laulamaan viikinkilaulua, jossa kaivattiin kotiin, ja kun oli päästy sinne, kaivattiin pois. Olavi laitto tanssiksi niin että tanner tömisi. Kovin sulavaa se ei ollut, mutta hänen miehistönsä ryhtyi taputtamaan tahtia ja lopulta kaikki hyppivät nuotion ympärillä niin, että lastenkin oli pakko liittyä seuraan. Harvoin sitä sai aikuisten kanssa sillä lailla pelleillä.

Kun suurin tanssintarve oli saatu taltutettua, kaikki istahtivat alas vetämään henkeä. Katsottiin hetki tulta ja kuunneltiin sydämen pamppailua, kun se koetti rauhoittua hyppimisestä.

– Olen minä totta vieköön onnellinen, että emme enää viru vankeina Hiittisissä, Olavi sanoi ja katseli lapsia. – Vapautta tärkeämpää ei ole mikään!

– Melkein mikään, Egil sanoi tuskin kuuluvasti ja katsoi Viljaa. Tyttö punastui.

Pekko katseli Olavia ja mietti, miten uskaltaisi esittää kysymyksen, joka oli askarruttanut häntä siitä lähtien kun hän oli ensi kerran Olavin kanssa puhunut. Aihe oli hankala eikä Pekko tiennyt, miten Olavi suhtautuisi. Toisaalta Olavi oli hänellekin henkensä velkaa... Pekko päätti rohkaista mielensä.

– Olavi... hän aloitti. – Minä olen miettinyt... Kerro Aurinkokiven kylästä.

Olavi käänsi katseensa Pektoon. Hän oli kaikesta viime aikojen leppoisuudestaan huolimatta hurja ilmestys. Harmaa tukka sojotti joka suuntaan, parta oli tuuhea kuin ikimetsä ja hänen leukansa leveä kuin meren selkä. Olavi tuijotti pistävillä silmillään Pekkoa niin kuin tämä olisi kärpänen, joka häiritsi päiväunia.

– Miksi sinä siitä haluat tietää? hän kivahti kiukuisesti.

Pekko nielaisi. Hän katsoi maahan ja veti syvään henkeä. Silloin Egil puuttui puheeseen:

– Koska sinä olet myynyt hänen vanhempansa Aurinkokiven kylään orjiksi.

3.

Myrsky nousi syvyyksistä. Se pulputti hetken kuin olisi miettinyt mistä päästä pinnalle, mutta kun se löysi reittinsä ja pääsi lopulta vapauteen, se mykisti hurjuudellaan kaiken ympäriltään.

Sillä nyt Olavi oli kiukkuinen. Häntä oli vastustettu. Olavi huusi ja melskasi ja nappasi Egiliä paidasta kiinni ja nosti ylös kuin kissanpoikasen.

– Minäkö olisin vienyt tuon pojan vanhemmat? Minä! Lämminsydäminen viikinki! Mukavin mies näillä merillä!

Egil katsoi isäänsä korkeuksista ja kohotti kulmakarvojaan ikään kuin mikään, mitä Olavi sanoi, ei koskisi häntä millään lailla. Olavi laski Egilin maahan. Hän istahti kivelle ja ryhtyi kohentamaan tulta. Siinä olikin paljon kohentamista. Olavi pöyhi palavia puita kasaan, heitti muutaman risun liekkeihin ja arvioi rauhassa lopputulosta. Egil katseli isäänsä tyynesti ja odottaen. Pekko oli taempana ja liikahteli hermostuneesti. Vilja hörästi korviaan ja odotti, mitä Olavi sanoisi vai pysyisikö hiljaa.

– Lähdetkö sinä Egil Vihreän maan taakse, siellä on kuulemma ihmeellinen maailma? Olavi sanoi niin kuin mitään ei olisi tapahtunut. – Minä aion sinne seuraavaksi.

– Älä vaihda puheenaihetta, Egil vastasi.

Nyt olivat muutkin viikingit hipihiljaa. Kukaan, joka oli uskaltanut uhmata Viikinki-Olavia tällä lailla, ei ollut elänyt pitkään. Olavilla oli kerkeä miekka. Ja siinä tämä pojannappula esiintyi niin kuin ei tuntisi minkäänlaista pelkoa tai kunnioitusta maailman hirveintä viikinkipäällikköä kohtaan.

Eikä tuntenutkaan.

Egil oli ehkä pojannappula, mutta Olavi oli kaikesta huolimatta hänen isänsä. Sitä paitsi jos Egil jostain oli isältään perinyt niin pelottomuuden.

– Mitä Aurinkokiven kylässä on? Egil kysyi.

Olavi pysyi vaiti. Egil odotti. Harald Harvahammas katseli isää ja poikaa ja tuhahti lopulta, kun hiljaisuus oli kasvanut liian suureksi kestää.

– Siinä on kanssa uppiniskainen pari. Kerro pojalle, Olavi. Kerro mitä Aurinkokiven kylässä on. Eihän siellä ole mitään ihmeellistä!

– Ei niin, ärähti Olavi. – Siellä ei ole mitään ihmeellistä ja joka muuta väittää joutuu tekemisiin minun kanssani!

Olavin miehet istuivat ja katselivat tuleen. He olivat tottuneet johtajansa itsepäisyyteen ja äkkipikai-

suuteen, ja tiesivät, ettei kannattanut ärsyttää enempää. Jos Olavia ei huvittanut puhua jostain asiasta, hän ei puhunut – ihan sama vaikka asia olisi ollut sää tai merien virtaukset. Häntä ei vain voinut pakottaa mihinkään. Vaikka kyllä he senkin tiesivät, että periaatteessa Olavi oli ihan tolkun mies silloin kun oli hyvällä tuulella.

Vilja katseli Olavia ja muisteli omaa isäänsä, joka oli kylän seppä. Kyllä näissä kahdessa oli hiukan samaa. Viljan isäkin saattoi olla melkoisen mahdoton, kun sille päälle sattui. Onneksi Viljan äiti sai hänet aina kuriin. Egilin äiti vain oli kuollut, joten sieltä suunnalta ei ollut nyt apuja odotettavissa.

Olavi mökötti. Hän sulkeutui kuin aarrearkku, eikä aikonut puhua asiasta. Pikkuhiljaa joku keksi uutta jutunjuurta, toinen liittyi siihen ja pian jo tarinat porisivat pimenevään iltaan. Egilkin kyllästyi ja lapset palasivat omalle, hiipumassa olevalle nuotiolleen.

– Kiitos kun yritit, Pekko sanoi.
– Paljonpas siitäkin oli apua, Egil tuhahti.
– Tiedämmehän me Aurinkokiven kylästä ainakin jotain, Vilja sanoi. – Siellä on Thorin pölyn keltaista kiveä ja myös aurinkokiviä, vaikka en oikein käsitäkään mitä ne ovat.

– Niiden avulla voi suunnistaa, vaikka taivas olisi pilvessä, Egil vastasi. – Ne ovat kuin suuria jalokiviä, jotka heijastavat valoa niin, että aina voi tietää, mis-

sä aurinko on. Ja kun tietää missä aurinko on, tietää missä päin maailmaa seilaa.

– Siitä en olisi niin varma, Pekko sanoi. – Maailma on mittaamattoman suuri ja aurinko samanlainen katsoo mistä tahansa.

– Kyllä sinä vielä saat tietää vanhempiesi kohtalon, Vilja lohdutti.

– Pitäisi olla taika, jolla voisi katsoa merten ja aikojen taakse. Eikö sinulla olisi sellaista? Egil kysyi.

Vilja pudisti päätään. Sellaista taikuutta ei ollut. Hyvälempi saattoi sopivia sieniä syötyään käydä puhumassa kuolleiden kanssa, mutta aika ympäripyöreää ja sekavaa olivat vainajien jutut.

– Taikuus on sitä että uskoo, Vilja sanoi. – Se auttaa paljossa, mutta ei sillä keinoin saa asioihin lopullista selvyyttä tai varmuutta.

– On siinä meillä varsinainen noita, kun ei usko edes omiin voimiinsa! Egil nauroi ja näytti Viljalle kieltä. Vilja uhkasi taikoa Egilin kielen niin pitkäksi että se viistäisi maata hänen kulkiessaan, ellei poika pitäisi sitä kurissa.

Kun he kävivät maate, uni ei tullut heti. Pekko katseli taivaalle ja hänen sydäntään kuristi ja vatsassa velloi möykky, joka kasvoi ja kasvoi. Hän muisteli äitiään, joka oli aina ollut kiltti. Iltaisin äiti oli istunut aina hetken hänen vuoteensa luona ja jutellut niitä näitä niin, että kun silmät sitten menivät kiinni,

tiesi että mitään pelättävää ei ollut. Ja hänen isänsä oli ollut mukava. Hän viljeli maata ja kalasti ja otti Pekon mukaan puuhiinsa. Yhdessä he olivat tehneet katiskankin. Ja sitten viikingit olivat hyökänneet ja yhtäkkiä Pekolla ei ollutkaan mitään. Häntä kalvoi epätietoisuus vanhempiensa kohtalosta. Aurinkokiven kylästä siihen ehkä saisi vastauksen.

Viikinkitrilogian huima päätösosa

Seikkailu vie ystävykset Egilin, Viljan ja Pekon kaivoskylään. Aurinkokiven louhinnassa käytetään orjia, jotka viikingit ovat ryöstäneet kotikylästään, aivan kuten Pekon vanhemmille on käynyt. Voisiko Pekko löytää kylästä omiaan? Lähes kaikki kyläläiset ovat kuitenkin sairastuneet. Kun Egilkin makaa tappavan taudin kourissa, on parantajaksi opiskelevalla Viljalla tosipaikka käyttää taitojaan.

Karhuriimu päättää seikkailullisen, lasten neuvokkuudesta ja ystävyydestä kertovan Viikinkitrilogian, jonka aiemmat osat ovat *Viikinkisolmu* (2015) ja *Thorin pöly* (2016). *Viikinkisolmu* voitti Lasten LukuVarkaus - ja Kirjava Kettu -palkinnot vuonna 2016.

N84.2 • ISBN 978-951-0-42163-5 • www.wsoy.fi

Sarja-asu: Laura Lyytinen • Kansi: Riikka Turkulainen

Kannen kuvat: iStockphoto

